

FOTO - Preuzeto sa <https://www.freepik.com/>

Znanje u kontekstu

TREBAJU LI TRŽIŠTU RADA (I) HUMANISTIČKE NAUKE?

Jedan od središnjih izazova budućeg tržišta rada pojavit će se iz hibridizacije i transformacije sadašnjih poslova. Pretpostavlja se da će većina današnjih srednjoškolaca imati 17 različitih poslova i 5 karijernih promjena nakon formalnog završetka obrazovanja.

Upravo to će tražiti vještine za koje su obučeni studenti humanističkih nauka

Prof. dr. Aida Abadžić Hodžić

Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet u Sarajevu

aida.abadzichodzic@gmail.com

▶ Prije nekih desetak godina, u razgovoru na pauzi jednog stručnog skupa u Zürichu, bila sam iznenađena kada mi je kolegica rekla da njezina kćerka, koja je završila humanističke nauke, radi na visokoj menadžerskoj poziciji u jednoj uglednoj banci. Vrlo sigurno i razložno objasnila mi je da je njima u Švicarskoj važno da su kandidati koje zapošljavaju visokoobrazovani, pismeni, dobrih komunikacijskih vještina i sposobnosti analitičkog mišljenja. U ostale, stručne tajne „zanata“ na tim će ih fundamentima brzo uvesti. Humanističke nauke, moglo bi se iz ovog primjera zaključiti, visoko su cijenjene na tržištu rada. Ali, zašto se mladi već dugi niz godina ne ohrabruju da upisuju ove oblasti i da u njima prepoznaju široku lepezu zapošljavanja?

U posljednjih desetak godina značajan broj univerziteta u svijetu proveo je opsežne studije i analize o položaju i značaju humanističkih nauka na tržištu rada. Podaci Eurostata (2021) pokazali su značajan pad upisa na humanističke nauke (Arts&Humanities) u periodu 2013-2019. Prema podacima britanskog Instituta za visoko obrazovanje (HEPI), razlog ovome je u političkom obeshrabrivanju upisa na humanističke nauke u odnosu na STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics).

Razgovor o položaju humanističkih nauka na tržištu rada treba smjestiti u sasvim jasan okvir dominantnih, neoliberalnih politika visokog obrazovanja i snažnog političkog utjecaja na tržišta rada. U ovakvom kontekstu, ishodi i vrijednosti humanističkog obrazovanja smještaju se isključivo u ekonomski mjerljive parametre stope zaposlenosti i visine primanja. Politička nezainteresiranost za humanističke oblasti proizlazi primarno iz ekonomskih parametara i pritiska zaposlenja, tzv. 'job ready graduates', bez obzira na brojne podatke koji ukazuju na široku lepezu znanja i sposobnosti koje se stječu kroz studij humanističkih nauka (British Academy, 2017). Iz navedenih razloga, a u svjetlu širih društvenih izazova, recentna istraživanja o poziciji humanističkih nauka na tržištu rada fokus svojih analiza sve više usmjeravaju prema specifičnim vrijednostima i značaju koje humanističke nauke donose društvenoj zajednici u cjelini.

Izveštaj Evropske komisije iz 2010. godine pod naslovom '*Unlocking the potential of cultural and creative industries*' prepoznao je potrebu razvoja vještina i znanja u kreativnim predmetima i onima povezanim s kulturnim sadržajima unutar visokog obrazovanja, u cilju osiguravanja šireg društvenog prosperiteta. Australijska Akademija humanističkih nauka pokrenula je prije nekoliko godina, pod pokroviteljstvom Vlade Australije, veliki istraživački projekat o tome kako Australija može iskoristiti znanje humanističkih nauka u suočavanju s izazovima vremena koje živimo i rezultate tog sveobuhvatnog, višegodišnjeg istraživanja okupili su u izvještaju pod

naslovom *The Future Humanities Workforce*. Jedan od središnjih izazova budućeg tržišta rada, pokazala je ova studija, pojavit će se iz hibridizacije i transformacije sadašnjih poslova. Pretpostavlja se da će većina današnjih srednjoškolaca imati 17 različitih poslova i 5 karijernih promjena nakon formalnog završetka obrazovanja. Upravo to će tražiti vještine za koje su obučeni studenti humanističkih nauka i koje oni kontinuirano razvijaju kroz svoje karijere.

Vještine i iskustva koja su prenesena studiranjem humanističkih nauka mogu transformirati poslovna iskustva, individualne živote kao i svijet oko nas

Recentna i, do sada najopsežnija, studija ove vrste Univerziteta u Oxfordu, pod nazivom *'The Value of the Humanities'* (2023), obuhvatila je preko 9.000 alumna humanističkih studija ovog Univerziteta koji su izašli na tržište rada u periodu od 2000. do 2019. godine. Ovaj period obuhvatio je i izazove globalne pandemije Covid-19, automatizacije, digitalizacije, fleksibilnih metoda rada, kao i rastuće izazove razvoja UI i ChatGPT-ja. Ishodi studije pokazali su da studij humanističkih nauka mladim ljudima daje *vitalne vještine kojima se pripremaju za promjenjive i nesigurne okolnosti tržišta rada*. Kako je u svojim zaključcima istakao profesor Dan Grimley, voditelj Odsjeka humanističkih nauka na Oxfordu,

„Ovaj je Izvještaj potvrdio ono što smo ja i brojni stručnjaci humanističkih studija već iskusili, a to je da vještine i iskustva koja su prenesena studiranjem humanističkih nauka mogu transformirati poslovna iskustva, individualne živote kao i svijet oko nas. Studenti, diplomanti i poslodavci shvatili su da su fleksibilnost i prilagodljivost sa kojima se susreće tokom studiranja humanističkih nauka posebno korisne tokom velikih promjena na tržištu rada – bilo da su one inicirane globalnom finansijskom krizom, porastom automatizacije i UI tehnologija ili globalnim pandemijama. Često sam imao priliku čuti brojne studente kako govore da bi voljeli nastaviti studij muzike, stranih jezika ili historije, ali da se brinu da li će nakon tog studija dobiti utjecajno radno mjesto. Nadam se da će ovaj Izvještaj i njih i njihove roditelje i nastavnike uvjeriti da nastave sa odabranim studijem i da razvijaju vještine za koje se u Izvještaju navodi da ih poslodavci cijene sve više i više.“

O kojim je to vještinama riječ?

Humanističke nauke: znanje u kontekstu

U brojnim odgovorima poslodavaca u toku Oxfordove spomenute studije, naglašavane su vrijednosti analitičkog, kritičkog i strateškog mišljenja; kreativnog rješavanja problema; sposobnosti sintetiziranja i prezentiranja kompleksnih informacija; empatije; komunikativnosti i rada u timu. I druge vještine, a koje se stječu iskustvom studiranja humanističkih nauka,

poput onih povezanih s ljudskim interakcijama, komunikacijom i pregovaranjem, pokazale su se iznimno važnima u Covid i post-Covid periodu, kao i umijeće pravilnog snalaženja u moru lažnih vijesti, medijskih manipulacija, kao i u susretu s etičkim implikacijama umjetne inteligencije. Sposobnost dubljeg razumijevanja fenomena u kontekstu, a koja se stječe, naprimjer, studiranjem historije i književnosti, također je vrijednost koju poslodavci danas prepoznaju kao iznimno važnu. Ono što bi za veliki broj ljudi moglo biti iznenađujućom činjenicom, Oxford studija je pokazala da diplomirani studenti humanističkih nauka u velikom procentu (21%) zaposlenje nalaze u poslovno sektoru, na visokoplaćenim pozicijama. Upravo su vodeći poslodavci u oblasti poslovnog sektora naglašavali važnost „narativa“, njegovog oblikovanja i prenošenja, kao integralni dio poslovanja 21. stoljeća. Stoga je recentna Oxford studija o položaju humanističkih nauka naglasila nužnost opreznijeg i sofisticiranijeg pristupa ovoj temi, a koja bi u obzir uzela i multifunkcionalni kapacitet stečenih znanja i vještina – onih koje se mogu primijeniti u različitim situacijama i za različite potrebe – kao i širi, javni utjecaj koji humanističke nauke imaju na ekonomski, društveni i politički diskurs. Sve ove „soft skills“ nekadašnjim studentima humanističkih nauka olakšavaju fluidnije kretanje i promjenu radnih mjesta u promjenjivim i nepredvidivim okolnostima tržišta rada. Značaj humanističkih nauka i njihovu širu društvenu relevantnost, izvan isključivo ekonomskih parametara i stope zaposlenosti, ilustrira, između ostalih, i podatak British Councila iz 2015. godine o tome kako je više od polovine svjetskih lidera bilo obrazovano ili u društvenim (44%) ili u humanističkim (11 %) naukama.

FOTO - Prof. Abadžić Hodžić sa studentima; Izložba "Pod nekom vedre vjere", Collegium artisticum, oktobar 2023.

Humanističke nauke i novi akademski pristupi: iskustvo Bosne i Hercegovine?

Nedavno je Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, u suradnji sa B&H Futures Foundation najavila Treći susret mladih istraživača Bosne i Hercegovine iz oblasti prirodnih, tehničkih, matematičkih i medicinskih nauka i inženjeringa (STEMM), na okruglom stolu pod naslovom: *Stvaranje uslova za povratak mladih obrazovanih kadrova i doktora nauka u Bosnu i Hercegovinu*. Hvale vrijedna inicijativa i nesporn je značaj podrške koju mladim naučnim kadrovima pruža B&H Futures Foundation, osobito kroz umrežavanje. Gotovo u istom periodu, redakcija *Pregleda*, časopisa za društvena pitanja, održava konferenciju pod nazivom: *Budućnost Uni-*

verziteta i pozicija društvenih i humanističkih nauka. Nažalost, u ovim planiranim sadržajima nema suradnje niti se prepoznaje nužnost međusobne upućenosti i mogućnosti zajedničkog djelovanja STEMM-a i A&H. Međutim, ako se pažljivo prate novi studijski programi nekih od vodećih evropskih univerziteta, oni sve više naglašavaju značaj humanističkih disciplina u našem razumijevanju svijeta i to upravo u izazovu ubrzanih tehnoloških inovacija.

“

Značaj humanističkih nauka i njihovu širu društvenu relevantnost, izvan isključivo ekonomskih parametara i stope zaposlenosti, ilustrira, između ostalih, i podatak British Councila iz 2015. godine o tome kako je više od polovine svjetskih lidera bilo obrazovano ili u društvenim (44%) ili u humanističkim (11 %) naukama

Dapače: iz razumijevanja ljudskog iskustva, struktura ponašanja, emocija, iz razumijevanja osobitosti različitih kulturnih kodova, a koji se stječu studiranjem književnosti, sociologije, historije, stranih jezika, umjetnosti, stvaraju se temelji uspješnih tehnoloških inovacija koje bi bile primjenjive globalno i u različitim oblastima. Tako stoji u objašnjenju studijskog programa *Humanities in Technology* Međunarodnog univerziteta u Madridu. Dualne diplome poput onih iz *Business administracije i humanističkih nauka*, a kakve se sve više javljaju na međunarodnim univerzitetima, ukazuju na važnost interdisciplinarnog pristupa poslovanju i poduzetništvu. Veća prohodnost i povezanost studijskih grupa unutar bosanskohercegovačkih univerziteta pokazuje se kao imperativ savremenog trenutka. Sasvim bi bilo prirodno, naprimjer, da student ekonomije, medicinskih ili teh-

FOTO - Privtna Arhiva

ničkih nauka sluša izborne predmete na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. U tome bi se, a ne u pukoj administraciji i zbrajanju ECTS bodova, trebale kriti prednosti Bolonjskog procesa koji je ionako svojim fragmentiranim karakterom obrazovanja ozbiljno ugrozio samu prirodu humanističkih studija.

Kako je pokazao spomenuti izvještaj vlade Australije *The Future Humanities Workforce*, sektor humanističkih nauka predstavlja vitalni dio australijske radne snage koji daje važan doprinos prosperitetu nacije pa je, otuda, brojnost studenata i njihova pozicija na tržištu rada važna za budućnost zemlje. Hoće li bosanskohercegovački univerziteti i tržište rada uvažiti rezultate ovih ozbiljnih analiza kao osnovu za promjene i pomake?

Selman Selmánagić
Institute of Wood Technology